

BELEID OP PESTEN

Deel 1 Het Pestprotocol

Inhoudsopgave

1. Voorwoord
2. Doel van dit pestprotocol.
3. Wat is pesten?
4. Op welke wijze is pestgedrag te herkennen?
5. Op welke wijze gaan wij als school met pestgedrag om?
6. Escalatie van pestgedrag

1. Voorwoord

Wij willen zorgen voor een school waar kinderen, ouders en leerkrachten zich prettig en veilig voelen. Veiligheid is voor ieder mens een voorwaarde om zich goed te kunnen ontwikkelen. Onze visie en ons handelen is gericht op respectvol met elkaar omgaan en elkaar serieus nemen. Dit geldt voor kinderen en voor volwassenen. Hierbij gebruiken wij als basis het programma 'De vreedzame school'

Pesten zal echter op alle scholen voorkomen, dus helaas ook bij ons. Vandaar dat wij in dit protocol structurele afspraken hebben gemaakt om zoveel mogelijk te voorkomen dat plagen overgaat in pesten. Het leren inzien van wat pestgedrag doet met een ander, het weerbaarder willen maken van de gepeste en het betrekken van "de zwijgende meerderheid" en de meelopers bij het geheel om het pesten te stoppen, liggen ten grondslag aan dit pestprotocol.

Na dit voorwoord leggen we in hoofdstuk 2 uit wat we onder pesten verstaan. We geven tevens het verschil aan tussen plagen en pesten. Daarna gaan we in hoofdstuk 3 in op het herkennen van pestgedrag door het beschrijven van de eigenschappen van de direct betrokkenen bij een peestsituatie: de pester, de gepeste en de meelopers. Vervolgens bespreken we in hoofdstuk 4 de wijze waarop wij als school met pesten omgaan. Het daar gepresenteerde stappenplan biedt de nodige handvatten. Verder geven we tips voor de leerkrachten en de ouders/verzorgers van gepeste leerlingen en van pesters. Hoofdstuk 5 bevat een aantal richtlijnen ter voorkoming van pestgedrag op onze school. Hoe we omgaan met "cyberpesten", het pesten via internet of e-mail, staat omschreven in hoofdstuk 6.

2. Doel van dit pestprotocol.

Het doel van dit protocol is:

Alle kinderen voelen zich veilig, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen.

Aan de hand van regels en afspraken kunnen kinderen en volwassenen elkaar aanspreken.

We ondersteunen elkaar en tonen wederzijds respect. Zo stellen we alle kinderen in de gelegenheid om met veel plezier naar school te gaan.

3. Wat is pesten?

Voordat we in dit protocol nader ingaan op de problematiek rondom het pesten, geven we eerst een korte omschrijving van pesten en maken we een vergelijking met plagen. Het woordenboek geeft onder meer de volgende beschrijving achter het begrip pesten: “treiteren” en “het leven zuur maken”. Om het begrip pesten verder te concretiseren, maken we een vergelijking met het begrip plagen.

Plagen

- Is onschuldig en gebeurt onbezonnen en spontaan;
- Gaat soms gepaard met humor;
- Is van korte duur of gebeurt slechts zeer tijdelijk;
- Speelt zich meestal af tussen “gelijken”;
- Meestal één tegen één;
- Degenen die elkaar plagen, wisselen voornamelijk af tussen personen;
- Is meestal te verdragen of zelfs leuk, maar kan ook wel kwetsend of agressief overkomen. De grens moet dan duidelijk benoemd worden;

Pesten

- Gebeurt berekend (leerlingen weten vooraf goed, wie, hoe en wanneer ze gaan pesten).
- Ze willen bewust iemand kwetsen of kleineren;
- Is duurzaam: het gebeurt herhaaldelijk, systematisch en langdurig (stopt niet vanzelf of na korte tijd);
- Ongelijke strijd: de onmachtsgedvoelens van de gepeste staan tegenover de machtsgevoelens van de pester;
- De pester heeft geen positieve bedoelingen en wil pijn doen, vernielen of kwetsen;
- Meestal een groep (pester en meelopers) tegenover één geïsoleerd slachtoffer;
- Er bestaat een neiging tot een vaste structuur. De pesters zijn meestal dezelfde, net zoals de slachtoffers (mogelijk wisselend door omstandigheden);

4. Op welke wijze is pestgedrag te herkennen?

Bij pesten zijn vaak drie rollen te onderscheiden:

- Het gepeste kind/de gepeste kinderen
- De pester(s)
- De meelopers en andere kinderen

Hieronder geven we een opsomming van eigenschappen en kenmerken die we bij de pester(s), de gepesten en de meelopers vaak zien. Voor zover mogelijk is tussen haakjes de desbetreffende eigenschap naar waarneembaar gedrag vertaald.

Pester(s) zijn over het algemeen vaak erg onzeker en verbergen dit achter een grote mond en stoer (pest)gedrag. Verder is een pester te herkennen aan een of meer van de onderstaande

eigenschappen/kenmerken:

- Staat tamelijk positief tegenover geweld, agressie en het gebruik van stoere taal (een leerling altijd met een bijnaam aanspreken, opmerkingen maken over de kleding van een leerling, een leerling uitschelden en een leerling buiten schooltijd opwachten en fysiek toetakelen of achtervolgen);
- Imitiert graag agressief gedrag (kiest agressieve idolen uit sport, muziek of film);
- Is vlugger agressief en gebruikt vaak eerder geweld dan andere leerlingen;
- Lijkt assertief (zegt spontaan wat hij denkt of voelt en komt uit voor zijn/ haar mening);
- Is vrij impulsief;
- Heeft de neiging anderen te overschreeuwen of te domineren om controle te houden, maar is misschien minder zeker dan het lijkt (verdraagt geen kritiek en wordt boos wanneer zijn positieve zelfbeeld ter discussie staat);
- Wil het middelpunt zijn en is vlug jaloers (wil altijd de baas zijn);
- Heeft moeite met grenzen en eigen of door anderen opgelegde regels (kan moeilijk samenwerken);
- Heeft het moeilijk met stress of spanning die van buiten af wordt opgelegd (druk als gevolg van bijv. toetsen of agressie van ouders);
- Lijdt vaak aan een negatieve faalangst;
- Hoe onveiliger hij zich voelt, hoe groter de behoefte aan een zondebok;
- Is niet noodzakelijk dommer of slimmer dan de rest;
- Geniet respect uit angst en niet uit waardering (is meestal fysiek sterker of omringd door sterke vrienden die zijn gezag respecteren);
- Heeft een zwak inlevingsvermogen, is vooral met zichzelf bezig en houdt geen rekening met anderen (is egocentrisch en heeft geen schuldgevoelens);
- Lijkt regelmatig een dubbelleven te leiden (is volgzzaam en braaf thuis en in de klas, maar daarbuiten zoals op het schoolplein en na schooltijd is het gedrag anders).

Gepeste leerlingen zijn over het algemeen kwetsbaarder dan de overige leerlingen.

Verder zijn ze te herkennen aan een of meer van de onderstaande eigenschappen/kenmerken:

- Houdt niet van geweld en agressief taalgebruik;

- Weet niet hoe hij met agressie van anderen moet omgaan (schoolresultaten leiden eronder);
- Is meestal fysiek zwakker (heeft bijv. blauwe plekken/schrammen en kleerscheuren voortkomend uit contact met de gepeste);
- Is eerder in zichzelf gekeerd (is vaak figuurlijk afwezig);
- Is geneigd zich onderdanig of gediensig te gedragen (maakt zich het liefst onzichtbaar);
- Is onzeker in zijn sociale contacten (zoekt het veilige gezelschap van de leerkracht);
- Durft niet op te komen voor zichzelf ("verliest" spullen zoals bijvoorbeeld sportkleden);
- Heeft vaak een lage dunk van zichzelf en gelooft uiteindelijk dat hij het verdient om gepest te worden (behaalt slechte schoolresultaten);
- Voelt zich vaker eenzaam dan andere leerlingen (is verdrietig of neerslachtig, wordt niet uitgenodigd na schooltijd, staat vaak alleen op het schoolplein);
- Voelt niet goed aan welke regels of normen er binnen een groep gelden;
- Reageert niet op gepaste manier op druk (hуilen, slaafs, klikken, vrij kopen met snoep of geld, nabootsen pesters).

Meelopers zijn leerlingen die

- De pester steunen in zijn gedrag.
- Zij zijn vaak zelf bang om gepest te worden
- pesten uit veiligheid mee.
- Soms vinden ze het ook zelf wel leuk om te pesten en doen ze om die reden mee.
- Een andere mogelijke reden voor het meelopen kan zijn dat zij niet weten hoe ze het pesten kunnen voorkomen en dus maar gewoon mee doen.

In de praktijk bestaan er overigens oneindig veel signalen die kunnen duiden op pestgedrag. Daarom is het lastig een volledige lijst met signalen te presenteren. De hiervoor geschetste eigenschappen/kenmerken van de pester en gepeste gecombineerd met het daarbij behorende

waarneembaar gedrag bieden naar onze mening voldoende aanknopingspunten voor het signaleren van pestgedrag.

Leerkrachten en ouders moeten voortdurend alert zijn op de wijze waarop leerlingen met elkaar omgaan. Dat geldt zowel in onderwijs- als in spelsituaties.

Door het vroegtijdig signaleren van pestgedrag en het daarop gepast reageren kan in een later stadium erger worden voorkomen.

Wij moeten daarbij wel beseffen dat leerlingen die gepest worden daarover vaak geen mededelingen doen.

- Zij zwijgen omdat zij zich schamen voor het feit dat ze worden gepest.
- Zwijgen kan ook een gevolg zijn van de druk die door de pester wordt uitgeoefend. De pester geeft bijvoorbeeld aan dat de pesterijen zullen toenemen als de gepeste er met iemand anders over praat.

Ouders/verzorgers spelen naast de leerkrachten een belangrijke rol als het gaat om het signaleren van pestgedrag. De mededeling van een ouder aan een andere ouder dat zijn kind

wordt gepest, moet zeer serieus worden genomen. En ouders die ontdekken dat hun kind in een peestsituatie tot de zogenaamde zwiigende meerderheid behoort, moeten daar ook alert op zijn. Juist deze meerderheid is bepalend of een peestsituatie ophoudt dan wel langdurig doorgaat.

5. Op welke wijze gaan wij als school met pestgedrag om?

De vijfsporenaanpak

A. Steun bieden aan het kind/de kinderen die gepest worden

- Luisteren en het probleem serieus nemen.
- Overleggen over mogelijke oplossingen.
- Samen werken aan die oplossingen.
- Zo nodig deskundige hulp inschakelen i.s.m. zorgteam (denk aan sociale vaardigheidstraining).

B. Steun bieden aan de pester(s)

- Met de pester(s) bespreken wat pesten voor een ander betekent.
- Helpen om op een positieve manier relaties te onderhouden met andere kinderen.
- Helpen om zich aan afspraken en regels te houden (evt. pestcontract opstellen).
- Zo nodig deskundige hulp inschakelen i.s.m. zorgteam (denk aan een sociale vaardigheidstraining).

C. Meelopers betrekken bij het oplossen van het pestprobleem

- Met de meelopers praten over pesten en over hun rol hierbij.
- Overleggen over mogelijke oplossingen en hun eventuele bijdragen aan die oplossingen.
- Samen werken aan oplossingen waarbij zij een actieve rol hebben.
- Zo nodig deskundige hulp inschakelen i.s.m. zorgteam (denk aan sociale vaardigheidstraining in de groep).

D. De ouders steunen

- De ouders serieus nemen.
- Informatie en advies geven over pesten en de aanpak daarvan.
- In samenwerking tussen school en ouders het pestprobleem aanpakken.
- Zo nodig ouders doorverwijzen naar deskundige hulp i.s.m. zorgteam.

E. De leerkrachten steunen.

- Informatie en advies geven over pesten en de aanpak daarvan.

- Ondersteunen bij het signaleren en de aanpak in eigen groep.
- Mogelijk samen met de zorgcoördinator of intern begeleider een plan opstellen.
- Zo nodig deskundige hulp inschakelen i.s.m. zorgteam (denk aan sociale vaardigheidstraining in de groep).

6. Escalatie van pestgedrag

Escalatie van pestgedrag na de vijfsporenaanpak kan worden aangepakt op vier verschillende niveaus:

1. Groepsniveau
2. Schoolniveau
3. Bovenschoolsniveau

De aanpak is afhankelijk van ernst en inhoud en kan als volgt verlopen:

Wegplaatsing

Wanneer pestgedrag escaleert en niet op groepsniveau op te lossen is wordt de problematiek met het Management Team besproken.

Daar worden de ernstige maatregelen besproken en ook met de ouders gedeeld:

- Interne schorsing: leerling maakt zijn/haar werk buiten de groep
- Externe schorsing: leerling wordt voor een bepaalde tijd de toegang tot school ontzegd. Hierbij wordt de verantwoordelijkheid overgedragen aan het bestuur. De inspectie en leerplichtambtenaar worden op de hoogte gebracht.

Strafbaar gedrag

Wanneer het pesten zich kan uiten door gedragingen die volgens de wet strafbaar zijn, zal de school (met medeweten van de ouders) de hulp van de politie (wijkagent) inschakelen.

Seksuele intimidatie

Pesten kan zich ook in een seksuele wijze uiten. Verbale beledigingen, door bekluren, lastig vallen met seksueel getinte boodschappen en handtastelijkheden.

Klachten over deze wijze van pesten komen terecht bij de vertrouwenspersonen (Intern begeleider) van de school. Zij zullen volgens een vast protocol hierop actie zetten.

Digitaal pesten:

Digitaal pesten is van deze tijd.

Door het anonieme karakter is de drempel om agressieve en harde taal te gebruiken door de digitale pester(s) lager.

De gepeste(n) voelt zich nergens meer veilig.

Het digitaal pesten gaat buiten schooltijd gewoon door, via computer thuis of met een mobieltje.

Het is niet eenvoudig een duidelijke grens te trekken tussen thuis en school.

Daardoor wordt het contact tussen school en ouders nog belangrijker en is het zaak dat ouders hun verantwoordelijkheid over het computergedrag van hun kind(eren) nemen en hun kind volgen en hierover praten.

De samenwerking tussen school en ouders is ook de enige manier om tot een oplossing te komen.

Deel 2 Het Pesten voorkomen

Inhoudsopgave

1. Wat doen wij op school om pesten te voorkomen?
2. Uitwerkingsdocument school- en groepsregels.

1. Wat doen wij op school om pesten te voorkomen?

Concreet doen we het volgende om pestgedrag te voorkomen:

- We signaleren het pesten. Daarvoor zijn de leerkrachten samen met de ouders verantwoordelijk. De leerkrachten op school, de ouders thuis. Dit gebeurt door goed te luisteren naar signalen van de kinderen en daarover in gesprek te gaan met elkaar.
- We werken met de methode Vreedzame school. De Vreedzame School wil kinderen opvoeden tot verantwoordelijke en actieve leden van de gemeenschap. Daartoe beschouwen we de klas en de school als oefenplaats. Kinderen leren dat zij deel uitmaken van de gemeenschap die de klas en school vormt en leren daar een bijdrage aan te leveren. Ze leren oog en oor te hebben voor anderen, zich verantwoordelijk te voelen voor het algemeen belang: initiatiefrijk, zorgzaam en betrokken. Deze methode wordt door de gehele school gebruikt en toegepast.
- We stellen school- en groepsregels op waardoor kinderen structuur en rust ervaren die zorgen voor een veilig klimaat. Aan het begin van een nieuw schooljaar worden de groepsregels door de leerkracht samen met de leerlingen opgesteld en vastgesteld (vreedzame school hoofdstuk 1).
- We handhaven afspraken, corrigeren de kinderen op een positieve manier (zowel binnen- als buiten de klas).
- SCOL: Met behulp van een leerlingvolgsysteem (SCOL) wordt de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen twee keer per jaar in beeld gebracht. Aan de hand van de overzichten kunnen de leerkrachten de ontwikkeling van de individuele leerling maar ook van de gehele groep volgen.
- De kleuters werken met KIJK (observatie-instrument)
- We surveilleren op het schoolplein.

- Partners brede school: Alle partners van onze brede school zijn op de hoogte van de geldende afspraken en schoolregels en handelen aldus.
- In de schoolgids en de schoolsite wordt een verwijzing naar dit protocol opgenomen.

2. Uitwerkingsdocument school- en groepsregels.

1. Schoolregels

Regels die geldig zijn voor iedereen die betrokken is of die zijn mogelijkheden ten dienste van de school stelt: dus personeel, stagiaires, vrijwilligers, kinderen en ouders/verzorgers.

Uitgangspunt:

Om ervoor te zorgen dat kinderen met plezier naar school gaan, zich veilig voelen en daardoor zich optimaal kunnen ontwikkelen is het nodig dat er regels en afspraken gemaakt worden.

Afspraken => worden gemaakt tussen die mensen die afspreken zich daaraan te houden.

Regels => zijn geldig voor een groep mensen.

De basis voor de schoolregels

Het vertrekpunt voor de schoolregels is de visie van de school:

Wat past als grondhouding bij deze visie?

- Basisbehoefte Relatie
- We hebben elkaar nodig
- We kunnen elkaar helpen / ondersteunen
- Door samenwerking komen we verder
- Samen is met ouders, kinderen en alle betrokkenen van de brede school
- Samenzijn is sociale interactie en geeft steun
- Samenzijn geeft een tegenhanger aan eenzaamheid
- Basisbehoefte Autonomie
- Basisbehoefte Competentie
- Positieve stimulans voor ontwikkeling
- Op eigen benen staan
- Anderen kunnen / willen helpen
- Verantwoordelijkheid dragen
- Iets aannemen van de ander

- Willen ontwikkelen
- Toepassen van vaardigheden
- Nieuwsgierig zijn
- Uitdagen en stimuleren
- Creatief denken en handelen

De schoolregels dienen om:

1. Gestalte te geven aan de schoolvisie en bij te dragen aan een goed leefklimaat
2. Grenzen en regels te stellen voor een goed samen zijn. Het biedt veiligheid.
3. Aandacht en ruimte te geven aan het positieve klimaat.
4. Betrokkenheid van alle personen te vergroten mits goed opgesteld en afgesteld; iedereen mag deze regels kritisch beoordelen en ter discussie stellen.
5. Een prettig en positief klimaat te scheppen maar is alleen helpend indien alle betrokkenen zich houden aan de regels.
6. Zichtbaar te maken wat er toe doet en hoe we samen zijn.
7. Positieve waardering uit te spreken indien men zich aan die regels houdt.
8. Helder te spreken over het gedrag van een kind of persoon met een ik-boodschap:
Ik heb graag dat je....; Ik wil dat je.....; Ik vind het belangrijk dat.....

Voorbeelden van omgangsregels:

1. Ik accepteer een ander zoals die is en ik discrimineer niet.
2. Ik geef geen bijnamen, ik scheld niet en ik roddel niet.
3. Ik daag niet uit, ik dreig niet en ik gebruik geen geweld.
4. Ik lach niemand uit en ik pest niemand.
5. Ik maak niets opzettelijk kapot.
6. Als iemand mij hindert zeg ik: "Stop ermee".
7. Als dat niet helpt vraag ik aan iemand hulp om het probleem zonder geweld op te lossen.
8. Ik speel niet voor eigen rechter.
9. Ik help anderen zich aan deze regels te houden en ik spreek hen daarop aan.
10. Ik ben aanspreekbaar op mijn gedrag.

Voorbeelden van huisregels:

op het schoolplein:

1. Ik speel geen wilde spelletjes.
2. Ik loop met mijn fiets of step.
3. Ik klim niet op of over het hek of in de struiken.

in de school

1. Ik loop rustig door de gangen.
2. Ik maak geen lawaai.
3. Ik blijf van andermans spullen af.

in de klas

1. Ik praat tijdens het werken alleen als we dat hebben afgesproken.
2. Ik stoer niemand die aan het werk is.
3. Ik luister goed als iemand aan het woord is of iets uitlegt. Dan ga ik niet naar het toilet.

*Het is belangrijk dat de opgestelde schoolregels zichtbaar en bekend gemaakt worden.

* Daarnaast moeten de regels regelmatig herhaald en besproken worden. In zowel de klas als teamvergaderingen als contactmomenten met partners van de Brede school.

Groepsregels

De groepsregels worden samen met de kinderen en de groepsleerkracht(en) opgesteld. De leerkracht(en) geeft/geven de noodzaak voor deze regels aan.

Uitgangspunt:

In elke groep zijn er regels / afspraken die passen bij de schoolvisie om zo de doorgaande lijn binnen de school vast te houden.

De regels zijn afgestemd op de leeftijd en samenstelling van de groep.

De basis voor de groepsregels zijn de 3 basisredenen:

We hebben elkaar nodig; in school is samenzijn het meest wezenlijke.

Een goede, veilige groep is een groep waarin we naar elkaar luisteren.

Het mogen uitspreken van een eigen mening is daarbij het uitgangspunt.

Afspraken => worden gemaakt tussen die mensen die afspreken zich daaraan te houden.

Regels => zijn geldig voor een groep mensen.

De groepsregels dienen om:

1. Positief samen te leven volgens vaste regels en afspraken
2. Extra aandacht te geven aan wat goed is en aan positieve veranderingen te kunnen werken.
3. Kinderen te leren dat niet zij maar hun gedrag soms beter en anders moet zijn.
4. Positief gedrag te kunnen belonen door bemoediging en stimulering
5. Door begrenzing een veilige sfeer en ruimte voor iedereen te krijgen
6. Duidelijkheid en structuur te bieden aan kinderen zodat zij zichzelf kunnen en durven te zijn.
7. Helder te spreken over het gedrag van een kind of persoon met een ik-boodschap:
Ik heb graag dat je....; Ik wil dat je.....; Ik vind het belangrijk dat.....

Kenmerken groepsregels:

- Ze zijn concreet
- Altijd positief geformuleerd
- Helder en kort
- De inhoud staat dicht bij het kind

Denk daarbij steeds aan:

- Het gaat om regels op gedrag en niet om gewoontevorming
- Stel niet teveel regels op

Voorbeelden van groepsregels:

Wij zorgen voor een rustige sfeer in de groep.

We helpen elkaar bij het opruimen in de groep.

We houden onze groep netjes en schoon.

We zijn aardig voor elkaar

We accepteren elkaar zoals we zijn

Iedereen hoort erbij

We luisteren naar elkaar

- Het is belangrijk dat de opgestelde groepsregels zichtbaar en op een vaste plaats in de groep hangen of staan.
- Daarnaast moeten de regels regelmatig herhaald en besproken worden.

Enkele tips:

- Spreek de regels samen met de kinderen af.
- Geef de kinderen verantwoordelijkheid t.a.v. de regels.
- Reageer onmiddellijk en doe niet alsof je iets negatiefs niet gezien hebt. (PBS)
- Etiketteer de kinderen niet, want wie men vervelend noemt gaat zich misschien ook zo gedragen.
- Laat duidelijk weten dat je het kind niet afwijst maar wel het ongewenste gedrag.

*Met gebruik van :
"Een school met goede afspraken"
door: Georges Billen (2006)*